

L'estiueig popular a la costa barcelonesa: crònica dels banys de Montgat

Eva Moyano Sivecas

Resum

Aquest article intenta aprofundir en els hàbits, costums i relacions socials que van regir l'estiueig en els banys de mar de Montgat des de finals dels anys vint fins a l'actualitat, així com determinar la representació social d'aquests banys en diferents períodes de la seva història, fent èmfasi en les dècades dels vint als trenta i dels cinquanta als setanta, períodes de popularització de les platges i de creixement turístic a Catalunya. Es parteix del plantejament de que la forta presència de la indústria i el fet de que Montgat comptés amb una de les primeres estacions de tren va conferir a aquests banys un caràcter eminentment popular que ha mantingut al llarg de la seva història. L'any 1985 un projecte urbanístic va decretar la demolició de la major part dels banys de Montgat, representatius d'una forma d'estiueig pràcticament extingida a tota la costa catalana.

Paraules clau: Montgat, banys, estiueig, popular, demolició.

Introducció

Les històries dels avis i les fotografies penso que són, per la gent de la meva generació, la millor manera d'imaginar-nos allò que en deien els "banys de mar" o "cases de bany". A partir dels anys vuitanta es produeix a Catalunya una conversió de les platges urbanes (especialment a la costa barcelonesa) en espais uniformes, gairebé indistingibles els uns dels altres. Això denota un arraconament de certs usos i pràctiques socials vinculats a l'oci marítim que explicaria la manca de referents amb la que actualment ens topem a l'hora de representar-nos la costa del segle XX.

Tot i que gairebé han caigut en l'oblit, els banys de mar (primer orientats a l'ús terapèutic i després al lleure) van ser molt presents al litoral català des de finals del segle XIX. La construcció dels llocs de banys no va ser un procés lineal, sinó que la interrelació i la convivència amb altres usos del sòl al llarg de la franja costanera, com l'agrícola o l'industrial, van conferir a cada tram de costa la seva idiosincràsia. Així, les condicions econòmiques i socials de cada zona es tradueixen al territori donant lloc a la creació d'espais d'oci selectes freqüentats per la burgesia i les classes benestants, i altres espais de lleure de caràcter popular. (Tatjer 2012)

D'aquesta manera neix la distinció entre el que podríem anomenar *l'estiueig del ric* i *l'estiueig del pobre*, o evocant *l'époque catalana*, *l'estiu ripolinat* i *l'estiu bigarrat*, que tot i no ser tant diferents en el contingut, sí que ho són en la forma. Els banys de Montgat, construïts literalment sobre els fonaments d'una antiga fàbrica, sens dubte pertanyien a la segona categoria:

"Existeix un servei de trens tan esplèndid com vulgueu, però a Caldetes s'ha d'anar amb auto. I no us creieu que un cotxe qualsevol sigui bo pel cas. L'auto d'anar a Caldetes ha d'ésser una màquina magnífica, exuberant i ripolinada. No s'hi pot plànyer lluentor als metalls, dignitat a la carrosseria ni prestigi a la marca. Solament en aquestes condicions podreu fer una entrada discreta a aquella platja i quan baixareu, allà davant del [casino] Colon, la colònia us concedirà, tàcticament, una muda bel·ligerància" (Planes citat per Soler 2011: 23).

"Montgat és una de les platges d'estiu més típiques. És també la més democràtica de totes, probablement la de més caràcter. Té un to eminentment popular [...] L'espectacle bigarrat d'aquesta

platja fa rodar el cap. El mar bull, la gent formigueja per la sorra; els pianos de maneta i les gramols, en competència, llencen els seus espinguets desafinats –heus ací un jazz autèntic– i voleien per l'espai unes sabates, una escarrotxa de síndria o una màquina de retratar, en amigable i mal intencionada barreja” (Passarell citat per Soler 2011: 138-139).

Els banys de Montgat estaven constituïts per quatre assentaments: d'oest a est, els banys Montgat, situats a la platja de la Morera, els Sant Gerard, al turó de Montgat, els Virgen del Carmen i els Emporium, ambdós situats a platja de Sant Joan. Actualment, només es conserva una petita part dels quatre *balnearis*, concentrada en els banys Virgen del Carmen i Emporium.

Montgat abans dels banys de mar

Com passa amb molts pobles del Maresme, antigament Montgat era el raval costaner d'un poble de l'interior, en aquest cas de Tiana, on es desenvolupava la major part de l'activitat social i laboral de la zona, del que es va segregar l'any 1933. Quan els atacs i les incursions per mar van deixar de ser un perill, aquestes poblacions van deixar de ser suburbis aïllats per convertir-se en veritables pobles, que degut a la distància que els separava dels municipis interiors, anaven prenent la seva pròpia identitat.

Abans que es comencés a construir l'església de Sant Joan i el casc antic, a principis del segle XIX, Montgat estava format per un grup disseminat de masies, forns de calç –germen del que posteriorment seria la zona industrial de Montgat– i casetes que els pescadors van construir a la platja de Sant Joan. Fins l'arribada de les xemeneies, entre finals del segle XIX i principis del XX, Montgat va créixer al voltant del nucli mariner i de la confraria de pescadors, de la qual la referència més antiga és de l'any 1711. Així, des del segle XVIII es van delinear tres nuclis completament diferents: Tiana, predominantment agrícola, el barri de pescadors i el barri industrial, conegut com 'les Mallorquines'.

Els primers veïns de les Mallorquines van ser, molt probablement, calciners; els treballadors dels forns de calç que es van construir al segle XVIII entre Montgat i Badalona, degut a l'abundància de pedra calcària que hi havia per la zona. Segons un cadastre de 1818 (Toffoli, n.d), la barriada estava formada per onze cases, totes elles qualificades amb la vuitena o novena classe, corresponents a la penúltima i última puntuació del cadastre, el qual indica que es tractava de construccions molt humils.

A finals del segle XIX, el barri va esdevenir el nucli de població més gran de Montgat. L'arribada del primer tren a Catalunya l'any 1848, que cobria el trajecte Barcelona-Mataró, va suposar una gran empenta pel desenvolupament industrial de Montgat, ja que una de les estacions es va ubicar precisament a les Mallorquines, al peu del turó. La proximitat amb Barcelona, la nova estació de tren i la presència prèvia de la indústria, representada pels forns de calç, va fer que s'instal·lessin diverses fàbriques en aquella zona. Això va comportar que durant tota la segona meitat del segle XIX i principis del segle XX es desenvolupés un nucli urbà en el qual es van establir els obrers, i que popularment seria conegut amb el nom de 'Montgat dels fums', en contraposició al 'Montgat del peix'.

Les fàbriques de Montgat es dedicaven bàsicament a la indústria química i farmacèutica, la ceràmica, la construcció i la metal·lúrgia. L'edificació del sòl industrial es va produir abans dels anys setanta i la major part del terreny estava ocupat per grans complexos fabrils, entre els quals destacaven la fàbrica de lleixiu Casamitjana-Mensa, que més tard es convertiria en la popular marca

de lleixiu Conejo, i la fàbrica d'adobs Explosivos Río Tinto, amb una extensió de cinc hectàrees. Juntament als dos emporis hi havia factories de petita i mitjana indústria, com la Fàbrica de Porcellana Montgat o Caramelos Fisas.

Els banys de Montgat: primers anys

A Montgat, el desenvolupament de les zones de banys va estar directament vinculat a l'arribada del tren i al creixement de la indústria:

"Aquella estació de Montgat patinada pel fum gris brut de les fàbriques de productes químics dels voltants, i pel polsim negre dels vagons de carbó que jeuen a les vies mortes, dóna a la platja de Montgat un aire semblant als ravals barcelonins.

L'ull negrós del pont és senyalat per un llum vermell que parpelleja cansat. Cal travessar-lo. Passat el pont, la platja minúscula, amb quatre barques ajaçades a la sorra i les cases arrezerades damunt de la via.

Montgat té un aire de poble fronterer." (Passarell citat per Soler 2011: 138)

Tal com explicava Amat en una de les seves *estampes* d'estiu (citat per Soler 2011: 70), cada cap de setmana, treballadors de tot el Barcelonès arribaven als banys de Montgat amb "una quantitat respectable de trens especials, autocars, autos, motocicletes, i algun vehicle tronat i passat de moda".

A finals dels anys vint es van començar a construir en una antiga fàbrica de cordes de guitarra les primeres casetes dels banys Montgat, el més gran dels quatre banys, dels quals es diu que algunes de les casetes van ser construïdes amb la fusta de les caixes dels primers Ford-T que arribaven a Espanya ("Los baños de Montgat" 1988: 24). Aquells diumenges d'estiu la platja de Montgat s'omplia de barraquetes i tendes de campanya, que posteriorment van donar peu a la construcció d'edificis de canya i al ciment.

A cavall entre els anys vint i trenta, la irrupció de l'automòbil va suposar una altra manera —a part del tren— de desplaçar-se de la ciutat a les platges, en cotxe o autobús, depenent del nivell adquisitiu dels banyistes. També la neutralitat d'Espanya en la Primera Guerra Mundial va estimular el desenvolupament turístic a Catalunya, degut a l'increment que va generar en la industrialització i l'economia catalanes. Per últim, el Govern Provisional de la Segona República es va establir per primera vegada el dret a vacances pagades, concretament de set dies a l'any:

"Sembla provat que la Humanitat, de Jesucrist ençà, ha viscut molts anys —a la ratlla de 1800— sense descobrir aquesta cosa que ara en diem l'estiueig. L'estiueig, per definició, és una certa manera de passar l'estiu especialment per la gent de les ciutats. Actualment, els fills dels nostres amics casats, per tendres que siguin, tenen una idea molt clara de l'estiueig, de les seves gràcies i dels seus inconvenients. No anaven pas així les coses a començaments de segle. I no perquè els nostres amics no tinguessin fills, sinó perquè aleshores l'estiueig, que ara és mundà, popular i democràtic, no era ben bé mundà, ni popular, ni democràtic i gairebé diem que no era ni estiueig" (Planes citat per Soler 2011: 150).

Aquests canvis es van donar en un clima de reacció contra el rigor moral d'etapes anteriors, que va propiciar la difusió de nous principis d'exaltació i culte al cos, valoració de l'activitat esportiva a l'aire lliure i la consideració dels efectes benèfics del sol, tant per salut com per estètica (Tatjer

2012). Així, en aquesta etapa es donen els primers passos envers la indústria del turisme mitjançant la construcció de colònies d'estiueig, establiments de banys, hotels i casinos en diferents punts de la costa catalana.

Aprofitant la proximitat amb la capital, l'indià Pau Alsina va construir a Montgat una urbanització de cases colonials anomenada La Argentina, que formava part d'un projecte de més envergadura per convertir el municipi en un dels destins turístics de l'elit catalana. En canvi, malgrat la proximitat de la indústria, –ben a prop dels banys estaven en ple funcionament les fàbriques de lleixiu Conejo i Explosivos Río Tinto– la promoció turística de la localitat va consistir sobretot en l'exploració dels banys de mar, que feia uns anys s'havien construït de forma lliure en el turó i entre les vies del tren i la platja.

Als antics banys es van incorporar un seguit de petites edificacions de tipus *bungalow* amb cuina-menjador, habitació amb lliteres, lavabo i dutxa a preus populars, que la gent podia llogar durant l'estiu a través del boca-orella o d'anuncis que apareixien en publicacions periòdiques. Les cases desmuntables de Montgat van ser estudiades pel moviment GATCPAC (Grup d'Arquitectes i Tècnics Catalans per al Progrés de l'Arquitectura Contemporània) i l'arquitecte Le Corbusier, que col·laboraven en la planificació d'una Ciutat del Repòs i les Vacances entre Gavà i Castelldefels. La finalitat d'aquest pla (Tatjer 2012), que a causa de la situació econòmica i la Guerra Civil no es va dur a terme, era fer compatible el lleure de masses amb noves formes d'urbanització menys invasives i més integrades en el paisatge.

En aquella època l'activitat dels banys de Montgat va ser tant important que inclús la Renfe va posar a la venda un bitllet de tren d'anada i tornada Barcelona-Montgat, amb dret a caseta per canviar-se i deixar la roba. Els banys de Montgat s'havien convertit en un dels establiments amb més concurrència i de caràcter més popular de tot el litoral barceloní:

“Aquest nom tan curtet però tan expressiu de Montgat, que durant cinc dies de la setmana es condensa en el record d'un enamorament fàcil sota un *tollo* franjat de blau i blanc, quatre rialles femenines caçades amb la Kodak i molta coïssor a l'edpidermis, en arribar dissabte torna a relluir amb totes les gràcies del seu prestigi” (Amat citat per Soler 2011: 70).

“Tots els dissabtes, durant l'estiu, Barcelona es bada com una magrana madura, i vessa de gent que envaeix les platges dels voltants i els redossos muntanyencs. Aquesta escampadissa, vista des de la ciutat, té característiques de fugida; des d'un dels pobles de la costa, sembla una inundació. No cal dir que la major part de gent es queda per les platges. La jovenalla que viu encorfunada als pisos estrets de Barcelona somia, tota la setmana, a fer-se un posat de Joan Crawford o de Douglas Fairbanks júnior i anar a iodar-se a la platja de Montgat, tal com ho fan les autèntiques starts –ho han vist a les revistes especialitzades– a Miami o Palm Beach” (Passarell citat per Soler 2011: 135).

En resum, durant els anys vint i trenta, els banys de Montgat van representar per la classe treballadora de Barcelona la possibilitat de gaudir (encara que només fos per un dia) de l'estiueig, un privilegi que fins ara havia estat reservat a les classes benestants. La bona comunicació amb Barcelona va fer que els banys de Montgat fossin un dels espais d'oci més populars de l'època i com a tal, un dels escenaris de les primeres incursions de la classe obrera a les platges del litoral català.

Twist and Shout

Els bombardejos de la Guerra Civil van deixar diversos clubs i establiments de banys, sobretot a l'àrea de Barcelona, en molt mal estat. Tot i això, sorprenentment alguns balnearis van tornar a obrir el mateix estiu de 1939: "Quant als establiments de platja, igualment com els espectacles taurins i els partits de futbol, es posaren ràpidament en marxa. L'estiu de 1939 eren nombrosos els anuncis de premsa que en feien referència, potser com a símbol d'una forçada normalitat" (Tatjer 2012: 140).

Montgat va conservar els seus banys, que seguirien tenint una gran afluència, fins al punt que la Renfe va incrementar el nombre de trens entre els anys 1940 i 1945 per absorbir la demanda dels banyistes. Això si, els banys de Montgat, com molts altres, van perdre part de l'esperit modern i bigarrat que els havia caracteritzat en anys anteriors, degut al pudor i la *decència* que el franquisme imposava a les platges a cop de sanció.

Després d'un període marcat per la depressió, la precarietat de tot tipus de béns i la interrupció del procés de modernització que s'havia iniciat amb la República, a partir dels anys cinquanta es comença a intuir una lleu recuperació de l'economia. En els anys seixanta, l'Estat va adoptar una política de liberalització que el va introduir en el gran mercat del capitalisme, una decisió que va comportar grans canvis en els patrons de conducta de la població espanyola. Així, el creixement econòmic va afavorir la creació d'una societat de consum, molt més oberta a la informació exterior; la gent se'n va adonar que més enllà de la seva realitat hi havia un món atractiu i estimulant, i que el volien conèixer.

A la platja, nous hàbits van començar a regir les relacions socials i homes i dones van deixar enrere l'estricta moralitat catòlica per tornar a relacionar-se d'una forma molt més lliure i desenfadada; una classe social incipient amb interès per l'esport i tot allò modern va començar a anar als banys de Montgat. Els homes que tenien l'oportunitat practicaven esports de moda com el voleibol o els esports aquàtics, i les dones es vestien i pentinaven imitant les estrelles de Hollywood¹, com ja feien en la dècada dels trenta, tal com ho descrivia amb to de befa Jaume Passarell.

Els llogaters de les casetes no eren els més pobres, pertanyien a la capa mitjana d'obriers i empleats i molts treballaven en comerços de Barcelona². Tal com ha explicat Martí Sivecas³ —estiuellant incondicional dels banys de Montgat— els homes de la seva colla, formada per uns set o vuit matrimonis, treballaven en una sastreria, una empresa d'assegurances, una editorial... Ell era propietari d'un taller de bosses de pell on també hi treballava la seva dona, Anna Blanco, la única d'entre les dones de la colla que tenia una feina remunerada. La majoria d'estiuellants eren famílies, matrimonis amb dos o tres fills que venien de Barcelona i dels afores de la ciutat, però també d'altres províncies d'Espanya, com Navarra o Saragossa. Dels quatre banys, els Sant Gerard eren els únics que tenien tres pisos —doncs eren els que estaven construïts al turó—. Els pisos servien en certa manera com a sistema de representació social dins dels banys, sent el primer nivell el que representava la posició social més baixa.

Durant l'estiu, en els banys de Montgat normalment se seguia una rutina diària, però a diferència que en altres balnearis més selectes, l'estiu no estava pautat de manera estricta i tot s'anava fent sobre la marxa. Pel matí gairebé tothom anava a la platja. Sobretot entre el sector masculí hi havia una gran afició pel *balonvolea*, actualment més conegut com a voleibol (traduït de l'anglès *a l'espanyola*). Cada bany tenia el seu equip i s'organitzava una lliga en la que també participaven altres

¹ Pauné, M. Entrevista a Mercè Tatjer, 27 de juny de 2012. La Vanguardia.

² Íd.

³ Entrevista personal realitzada el 2 de març de 2013 a Martí Sivecas i Anna Blanco, estiuellants dels banys Sant Gerard de Montgat entre el anys cinquanta i setanta.

col·lectius del poble de Montgat, com per exemple els bombers. Al migdia, la colla s'ajuntava per dinar. Havent dinat jugaven a les cartes; entre partida i partida, de vegades la sobretaula s'allargava fins al vespre. Després de sopar anaven a la terrassa de l'un o l'altre i feien tertúlia. El dia més esperat de la setmana era dissabte; aquell dia a la nit, tothom, vestit per a l'ocasió, anava al ball dels banys Sant Gerard, on sonava el *twist* i el *rock* fins a altes hores de la nit.

Dues celebracions eren "obligatòries" en els banys de Montgat: la nit de Sant Joan, i en els banys Sant Gerard la festa de cloenda de l'estiu, que consistia en la celebració d'un "carnaval estiuenç". Quan s'acostava el final de les vacances, les mares de la *comunitat* posaven fil a l'agulla i confeccionaven les disfresses dels seus fills i filles, que en el dia senyalat, jugaven mentre els pares i mares feien festa i s'acomiadaven de l'estiu fins a l'any següent.

Ja des dels orígens i de forma espontània, en els banys de Montgat s'estilava força l'ètica del *fes-ho tu mateix*. Aquesta manera de fer, en un entorn en el que l'espai públic i el privat gairebé es fonien en un *espai comú*, va donar com a resultat una miscel·lània de materials, colors i formes; totes les casetes eren similars però cadascuna tenia la seva particularitat. Les casetes dels banys de Montgat, una mena de materialització d'una 'fantasia kitsch'⁴, van ser objecte d'adoració entre fotògrafs i cineastes. En una ocasió van servir d'escenari per un reportatge fotogràfic "picant" sobre les noies de l'estiu a la Costa Brava, i també s'hi van filmar escenes de *La plaça del diamant*, de Francesc Betriu, i més recentment de *La vida abismal*, de Ventura Pons.

Entre els anys cinquanta i setanta els estiuejants dels banys de Montgat solien ser famílies joves de classe treballadora que tenien una feina que no els proporcionava grans ingressos però que els permetia accedir als petits luxes i confortos de la vida moderna, model del que aleshores s'estava constituint com la classe mitjana de la societat espanyola. Va ser una etapa que en general, tothom qui la va viure la recorda com l'"època daurada" dels banys de Montgat.

Qualsevol temps passat fou millor

Tot i que la notícia no els va agafar per sorpresa, la demolició dels banys Montgat i Sant Gerard va ser un cop molt fort per la seva gent. Tal com expliquen Sílvia Capo⁵ i el matrimoni Sivecas, els llogaters van organitzar reunions i van parlar amb tothom qui van poder per intentar aturar el procés d'enderroc, però no va servir de res. El final dels banys va estar precedit d'un període de decadència lent i dolorós: quan van saber que els farien fora, alguns veïns i veïnes van deixar de pagar el lloguer i tot el que no es podien emportar, com mobles i electrodomèstics, ho van haver de deixar a les casetes. Algunes persones s'hi van quedar fins que gairebé se'ls va caure la casa a sobre.

Tot i que feia més d'una dècada que s'havien encetat les reunions i corrien els rumors, les excavadores van arribar el juny de 1989: "[...] a cada enderrocament d'edificacions il·legals a primera línia de costa, li segueix la construcció d'una nova infraestructura de ciment i formigó. [...] Bon

⁴ Expressió que s'utilitza per referir-se a l'etapa final de la carrera de l'arquitecte nord-americà Frank Lloyd Wright, inspirada per aquest corrent estètic.

⁵ Entrevista personal realitzada el 26 de maig de 2013 a Sílvia Capo, propietària del bar dels banys *Virgen del Carmen*, que pertany a la seva família des de fa tres generacions.

exemple d'això és la demolició dels banys Sant Gerard, a la platja de Montgat, la concessió dels quals va finalitzar l'any 1989, però que l'Audiència Nacional va tenir paralitzada durant deu anys. El mes de juny es va procedir al seu enderroc per construir-hi una plaça mirador de més de 1.200 m²" (Greenpeace 2003: 32).

Amb la fi de la dictadura franquista, nous vents polítics van afavorir l'adhesió d'Espanya al mercat comú europeu i el finançament del turisme de masses –ja consolidat a la península des dels anys seixanta– com a un dels principals motors de l'economia, iniciant així un període de transició cap a la democràcia marcat pels grans negocis immobiliaris i l'especulació bancària. El maig de 1974 es va crear La Corporació Metropolitana de Barcelona (CMB), entitat formada pels alcaldes dels municipis del territori que controlava totes les propostes urbanístiques de l'àrea metropolitana. Abans de la seva dissolució l'any 1987, la CMB va presentar el 1985 un Pla de Costes que preveia la represa de més de trenta quilòmetres de front marítim per construir un passeig que enllacés tota la costa metropolitana des de Montgat fins a Castelldefels. D'acord amb les disposicions de la CMB, la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana (successora de l'antiga Corporació) va adquirir els terrenys d'Explosivos Río Tinto (ERT):

"El desmantellament de les instal·lacions d'ERT i Conejo s'inclou ja en el Pla de Costes elaborat el 1985 per l'antiga Corporació Metropolitana de Barcelona i que preveia la regeneració dels més de 30 quilòmetres de front marítim que hi ha entre Castelldefels i Montgat. Seguint aquest pla, la Mancomunitat va comprar els terrenys d'ERT per 115 milions de pessetes" (Pradas 1993: 22).

A la localitat de Montgat, els principals punts del projecte consistien en la demolició de les fàbriques Explosivos Río Tinto i Conejo, així com de les zones de banys:

"Els ambiciosos projectes per als terrenys industrials d'Explosivos Río Tinto i lleixiu Conejo, que durant anys van amagar i degradar la façana marítima de Montgat, no es circumscriuen al seu enderrocament i substitució per un complex terciari. El Ministeri d'Obres Públiques i Transports s'encarregarà de la demolició de les velles zones de banys –afectats per la Llei de Costes–" (Pradas 1993: 62).

L'ajuntament de Montgat va justificar el derroc al·legant que les instal·lacions industrials i els establiments de banys havien degradat el municipi, impeding-li conservar el seu caràcter de poble costaner, de manera que la voluntat de les administracions era tornar als montgatins i montgatinnes una cultura de mar que havia caigut en l'oblit:

"Més de 10 anys de negociacions i l'inestimable col·laboració de la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona han aconseguit finalment transformar la fesomia d'una població costanera que, des de principis de segle, vivia d'esquenes al mar" (Pradas 1993: 21).

El passeig marítim previst en el Pla de Costes de 1985 mai es va arribar a construir. Més endavant, en el 1991 l'ajuntament de Montgat va aprovar un nou pla que consistia en aixecar un gran centre comercial de 17.000 m², que finalment no es va dur a terme. En els llocs dels banys Montgat i Sant Gerard, dels quals no va quedar cap vestigi, actualment hi ha un modest mirador i un descampat.

La Sílvia, que ha treballat i passat tota la vida en aquests banys, s'indigna davant de la idea de la demolició i del tracte que han rebut per part de les autoritats locals. Segons ella, l'ajuntament no els ha ajudat mai, no els ha tingut en compte ni sabut valorar. Des del seu punt de vista aquests banys representen una part important de Montgat, en el sentit que ni són un balneari, ni un bar qualsevol i tampoc un *xiringuito*. Són un lloc únic, car gairebé ja no se'n troben, però insisteix en el fet que les administracions no valoren aquest tipus de coses.

Quan a la colla d'en Martí Sivecas i l'Anna Blanco es van "fer a la idea" de que no es podria aturar l'enderroc van intentar trobar un altre lloc on passar els estius; van mirar apartaments i fins i tot van fer un intent d'ajuntar diners entre tots per edificar alguna cosa pel seu compte, però no va ser possible. Els dos recorden amb aflicció que mai van trobar un lloc com Montgat. Després del 1989 aquella zona de la platja va esdevenir un espai amb molta menys aflluència i tota l'activitat vinculada a l'oci i gaudiment del mar que els banys havien generat al seu voltant es va anar extingint amb el temps.

Com diu la Sílvia, les últimes generacions no han tingut tant interès en venir com els seus pares o els seus avis; els banys Virgen del Carmen han quedat pràcticament buits i no hi ha gaire gent que hi llogui una caseta a l'estiu. La major part dels estiuejants es troben actualment en els banys Emporium, que també conserven el seu bar-restaurant. Tal com ha explicat la Maria Sanfelimar⁶, que va viure el desenllaç dels banys Montgat i Sant Gerard, molts estiuejants es van traslladar a aquests altres banys però d'altres van marxar. Normalment (com encara succeeix avui en dia) el lloguer de les casetes se'l passaven de pares a fills, o entre d'altres familiars i amics, de manera que després de l'enderroc, era força complicat que famílies, matrimonis i amics poguessin establir-se en comunitat en els "nous" banys.

Actualment, els banys de Montgat són un lloc molt tranquil on la gent passa els estius gaudint del sol i la platja, dels amics i de la família, una mica com s'havia fet sempre: pel matí van a la platja, després dinen a casa però coses senzilles com una paella o un vermut. Alguna vegada van a dinar o a sopar al restaurant dels banys Emporium, però sol ser per a ocasions especials. Després van a la terrassa de l'una o l'altra a jugar la partida de cartes o dòmino, que es pot allargar fins les nou de la nit. Mentre juguen una partida de dòmino, la Maria i les seves amigues recorden que per la revetlla de Sant Joan venia una orquestra a tocar al restaurant i que es feien grans fogueres a la platja, però que des de fa dos o tres anys, tot i que aquesta continua sent la nit més senyalada de l'estiu, l'ambient dels banys ja no és el mateix.

Els *espais viscuts*, com els banys de Montgat, no són només un amuntegament de pedres i coses, sinó espais on es donen un conjunt de relacions i vivències entre els seus habitants. Per això, la destrucció d'aquests banys, que durant gairebé sis dècades van ser testimoni de l'estiueig de les classes populars a la costa barcelonesa, a més de suposar la desaparició d'un conjunt patrimonial de gran valor des d'un punt de vista històric i arquitectònic, va representar la dissolució de relacions de veïnatge molt estretes, així com la pèrdua d'identitat per Montgat. Amb l'enderrocament dels banys Montgat i Sant Gerard una part important dels banys de Montgat es va apagar, però n'hi ha una altra que encara continua viva.

⁶ Entrevista personal realitzada a Maria Sanfelimar, de Santa Coloma de Gramenet, el 26 de maig de 2013 en els banys Emporium de Montgat.

Il·lustració 1 Platja de Sant Joan de Montgat entre els anys vint i trenta, amb les primeres casetes, precedents dels banys Sant Gerard, Virgen del Carmen i Emporium.

Il·lustració 2 Banys Sant Gerard, anys seixanta.

Il·lustració 3 Festa de cloenda d'estiu als banys Sant Gerard, principis dels seixanta.

- Corporació Metropolitana de Barcelona. (1980) *Localització industrial a la zona metropolitana de Barcelona: proposta per al programa d'actuació 1980-90*
Barcelona: La Corporació
- Esteban, J. (1999). *El projecte urbanístic. Valorar la perifèria i recuperar el centre*
Barcelona: Aula Barcelona
- García Delgado, J.L. (1995). *La economía española durante el franquismo*
Madrid: Universidad Complutense de Madrid
- Greenpeace. (2003). *Destrucción a toda costa 2003* [versió electrònica]
- Lloret, M. (2009). *Inventari Patrimoni Cultural de Montgat*
Barcelona: Diputació de Barcelona [versió electrònica]
- Los baños de Montgat pasan al recuerdo. (1988, 13 de desembre). *La Vanguardia*, p. 24. Consultat a www.lavanguardia.com/hemeroteca
- Pradas, R. (1993). *Montgat, la gran transformació*. Montgat: Ajuntament de Montgat
- Soler, M. (2011). *L'estiueig. Com fèiem vacances entre 1929 i 1935*
Barcelona: Quaderns Crema
- Tatjer, M. (2012). *Els banys de mar a Catalunya*. Barcelona: Albertí
- Toffoli, J.M. (n.d.). *El creixement i segregació de Montgat*. Consultat a www.chimisanas.cat/raco
- Quesada, S. (1992). *La industrialització de Catalunya al segle XX*. Barcelona: Barcanova